

Agnieszka Wojewódzka

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

**AKTYWNOŚĆ WYBORCZA MIESZKAŃCÓW
W ZALEŻNOŚCI OD POZIOMU ROZWOJU GMIN
(NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH GMIN
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO)***

1. Wstęp

Celem artykułu jest pokazanie zależności między aktywnością wyborczą mieszkańców a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego wybranych gmin województwa mazowieckiego. W pierwszym etapie badań zbudowano syntetyczny miernik poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego wszystkich gmin województwa. Spośród 314 gmin należących do województwa mazowieckiego 229 ma charakter wiejski, 50 jednostek posiada status gmin miejsko-wiejskich, a 35 to miasta [Rocznik... 2007]¹. Następnie analizie poddano aktywność wyborczą mieszkańców w zależności od poziomu rozwoju gminy i przynależności terytorialnej. Wykorzystano metodę porządkowania liniowego, kwartyle i metodę regresji krokowej. Zastosowano analizę *ex post*.

2. Teoretyczne aspekty rozwoju lokalnego

Teoria nie prezentuje jednoznacznej definicji rozwoju lokalnego. Przy określaniu czynników warunkujących rozwój coraz częściej zauważalne jest akcentowanie

* Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2007-2008 jako projekt badawczy nr N11401132/0778.

¹ Stan z dnia 31 grudnia 2006 r.

znaczenia wartości niematerialnych, co stanowi odzwierciedlenie tendencji istniejących w ekonomii. Wyodrębniając podejście podmiotowe do rozwoju [*Ekonomiczne...* 2001, s. 137-139], zwraca się uwagę, że niezbędnym warunkiem rozwoju jest występowanie szeroko rozumianej aktywności mieszkańców, a tym samym ich świadomości co do możliwości wpływania na rzeczywistość. Refleksje w podobnym nurcie prezentuje Pietrzyk [Pietrzyk 2000, s. 25-29], upatrując wśród endogennych zasobów szczególną i kluczową rolę społeczności lokalnych, sieci powiązań ekonomicznych, reguł, norm zachowań, czyli elementów składającym się na kapitał społeczny². Przy okazji Pietrzyk zaznacza, że polityka regionalna coraz częściej nakierowana jest na otoczenie niematerialne, w którym zasadniczą rolę odgrywa środowisko społeczno-kulturowe określane jako zasoby instytucjonalne terytorium. W tym wymiarze koncepcje teoretyczne odcinają się od tradycyjnego podejścia do rozwoju (optymalna alokacja zasobów) na rzecz kreacji nowych wartości mających swe źródło w terytorium. Pojęcie terytorium, w odróżnieniu od przestrzeni fizycznej, oznacza obszar zamieszkały przez konkretną społeczność, z charakterystycznymi powiązaniem i wzajemnymi relacjami, gdzie funkcjonują różne podmioty oraz instytucje. W literaturze przedmiotu aktywność i kreatywność społeczności lokalnych wymieniana jest także jako zasadnicza cecha rozwoju lokalnego, wynikająca z przesłanek endogenicznych [*Metody...* 2006, s. 19]. Jako źródło aktywności wskazuje się m.in. świadomość mieszkańców co do możliwości wpływania na rozwiązywanie miejscowych problemów [Filipiak i in. 2005, s. 22-23]. Można stwierdzić, że aktywność wyborcza stanowi źródło rozwoju na poziomie lokalnym i świadczy o świadomości wpływu społeczności na lokalną rzeczywistość.

Zależności między aktywnością obywatelską (analizie poddano frekwencję, przebieg i wyniki wyborów oraz referendum) badano w sześciu gminach [*Kapitał...* 2006] przy okazji analiz kapitału społecznego. Badania dowiodły, że kolejność gmin uszeregowanych według poziomu rozwoju gospodarczego idealnie koresponduje z frekwencją w referendum akcesyjnym. Jeżeli chodzi o wybory samorządowe, to odnotowano ujemne zależności między frekwencją w wyborach a poziomem rozwoju gmin.

3. Syntetyczny wskaźnik rozwoju gmin województwa mazowieckiego

Wykorzystując różne podejścia stosowane w literaturze przedmiotu jeżeli chodzi o zarówno definiowanie rozwoju, jak i o metody pomiaru stopnia rozwoju jednostek samorządu terytorialnego skonstruowano syntetyczny wskaźnik rozwoju (z_i)³. Dzięki niemu możliwe stało się porównanie gmin ze względu na poziom rozwoju społecz-

² Szerzej na temat definicji kapitału społecznego i roli, jaką odgrywa w rozwoju lokalnym, w [Wojewódzka 2007a].

³ Szczegółowy opis konstrukcji syntetycznego miernika w [Wojewódzka 2007b; Wojewódzka 2007c]. Na potrzeby opracowania wskazano jedynie zasadnicze założenia i etapy jego budowy.

no-gospodarczego, pomijając jednocześnie przyczyny istniejącego stanu. Za pomocą kryteriów merytorycznych, formalnych i statystycznych [Strahl 1998] wyodrębniono grupę zmiennych, na podstawie których następnie zbudowano syntetyczny miernik. Uwzględniono badania przeprowadzone przede wszystkim przez A. Zelasia [*Taksonomiczna...* 2000], M. Sej-Kolase i A. Zielińską [Sej-Kolasa, Zielińska 2002] oraz A. Harańczyk [*Finansowe...* 2004]. Materiał empiryczny to dane Banku Danych Regionalnych GUS za rok 2004 oraz dane Państwowej Komisji Wyborczej. Wyselekcjonowane zmienne o charakterze statycznym pozwalają na pozycjonowanie jednostek terytorialnych na tle innych tego samego typu w danym okresie. Ostatecznie wybrano 16 zmiennych w podziale na 6 grup⁴.

Porządkując liniowo obiekty, jako kryterium zastosowano syntetyczny wskaźnik rozwoju uzyskano ranking gmin. Następnie, wykorzystując kwartyle wybrano dwie grupy gmin.

Do grupy G I zaliczono obiekty ze zbioru G, dla których wartość syntetycznego wskaźnika spełniała nierówność:

$$z_i \geq Q_3 \text{ (gdzie: } Q_3 = 0,3717, z_i = \langle 0,3730 \text{ do } 0,5623 \rangle).$$

Grupa składa się z 70 gmin o najwyższym poziomie rozwoju.

Do grupy G II zaliczono obiekty, dla których wartość syntetycznego wskaźnika spełniała nierówność:

$$z_i \leq Q_1 \text{ (gdzie: } Q_1 = 0,3045, z_i = \langle 0,2256 \text{ do } 0,3042 \rangle).$$

Grupa składa się z 70 gmin o najniższym poziomie rozwoju.

Łącznie analizie poddano 140 jednostek terytorialnych o statusie wiejskim i miejsko-wiejskim.

4. Wyniki badań

Uwzględniając dostępność danych, wykorzystano dane Państwowej Komisji Wyborczej (PKW) dotyczące wyborów samorządowych z 2002 r., referendum dotyczącego akcesji Polski do UE z roku 2003 oraz dane wyborów do parlamentu RP z roku 2005. Charakterystykę badanych obiektów ze względu na stopień ich rozwoju oraz reprezentowany status przedstawiono w tab. 1 i 2.

⁴ Zmienne diagnostyczne wybrane do budowy syntetycznego wskaźnika to: liczba zgonów na 1000 osób, liczba przychodni na 10 000 mieszkańców, stopa bezrobocia rejestrowanego w %, pracujący na 1000 mieszkańców, udział pracujących w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, dochody budżetów gmin ogółem na 1 mieszkańca w zł, nakłady inwestycyjne ogółem na 1 mieszkańca w zł, liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 zawartych małżeństw, liczba mieszkań wyposażonych w łazienkę w % ogółu mieszkań zamieszkałych, długość sieci wodociągowej w km na 1 km² powierzchni, długość sieci kanalizacyjnej w km na 1 km² powierzchni, długość gminnych dróg o nawierzchni twardej w km na 1 km² powierzchni, liczba radnych z wyższym wykształceniem w stosunku do ogółu radnych, liczba uczniów w szkołach ponadpodstawowych na 1000 mieszkańców, liczba czytelników bibliotek w ciągu roku na 1000 osób.

Tabela 1. Charakterystyka badanych gmin

Grupa gmin	Rodzaj gminy		Liczba gmin ogółem
	wiejska	miejsko-wiejska	
Grupa I	41	29	70
Grupa II	67	3	70
Razem	108	32	140

Grupa I – gminy o najwyższym poziomie rozwoju (wartości wskaźnika z_i).

Grupa II – gminy o najniższym poziomie rozwoju (wartości wskaźnika z_i).

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

Wśród badanych jednostek przeważają gminy wiejskie, które stanowią 77,1% ogółu, przy czym w grupie I ich udział to 58,6%, a w grupie II – aż 95,7%. Na gminy miejsko-wiejskie składają się w większości gminy grupy I. Jeżeli chodzi o przynależność badanych jednostek do poszczególnych podregionów (tab. 2), to stosunkowo najwięcej gmin reprezentuje podregion warszawski, a najmniej pochodzi z podregionu radomskiego.

Tabela 2. Przynależność badanych gmin do poszczególnych podregionów⁵

Podregion	Grupa I	Grupa II	Liczba gmin ogółem
Ciechanowsko-płocki (podr. 18)	7	20	27
Ostrołęcko-siedlecki (podr. 19)	14	23	37
Warszawski (podr. 20)	39	7	46
Radomski (podr. 21)	10	20	30

Objaśnienia jak pod tab. 1.

Źródło: opracowanie na podstawie badań własnych.

W przypadku wyborów samorządowych w prawie co drugiej gminie z gmin grupy I notowano frekwencję z przedziału 50-60%. W prawie 46% gmin najslabiej rozwiniętych frekwencja była wysoka i sięgała powyżej 60%, a w 44,3% jednostek grupy odnotowano frekwencję pomiędzy 50-60%. W grupie I aż w 86% gmin frekwencja osiągnęła wartość z przedziału 40-60%, podczas gdy w grupie II tylko 54,29% gmin notowało taką frekwencję wyborczą (tab. 3).

W przypadku wyborów parlamentarnych frekwencję poniżej 30% odnotowano aż w niespełna 15% gmin grupy II, podczas gdy w grupie I odsetek ten wynosił 4,29%. Odwrotna sytuacja miała miejsce w przypadku frekwencji pomiędzy 50-60% – wartość z tego przedziału odnotowano tylko w 1,43% gmin grupy II, a w grupie I w 8,57% jednostek.

⁵ Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych [Rozporządzenie...].

Tabela 3. Frekwencja wyborcza (%) zależnie od poziomu rozwoju gmin

Wyszczególnienie	Grupa I		Grupa II	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Frekwencja w wyborach samorządowych w 2002 r.				
<40	2	2,86	0	0,00
40-50	26	37,14	7	10,00
50-60	34	48,57	31	44,29
>60	8	11,43	32	45,71
Frekwencja w wyborach parlamentarnych w 2005 r.				
<30	3	4,29	10	14,29
30-40	36	51,43	38	54,29
40-50	25	35,71	21	30,00
50-60	6	8,57	1	1,43

Objaśnienia jak pod tab. 1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW [www.pkw...].

Jeżeli chodzi o referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację traktatu dotyczącego przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, to według oficjalnych wyników PKW do urn poszło 58,85% uprawnionych do głosowania. 77,45% z nich na postawione pytanie: czy wyraża Pan/Pani zgodę na przystąpienie Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, odpowiedziało „tak”. Największe poparcie dla integracji (prawie 90%) zanotowano w gminach w woj. lubuskim, śląskim oraz w dużych miastach zachodniej i centralnej Polski.

Tabela 4. Dane dotyczące referendum z 2003 r. w sprawie ratyfikacji traktatu

Wyszczególnienie	Grupa I		Grupa II	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Frekwencja w referendum akcesyjnym				
<40	0	0,00	10	14,29
40-50	22	31,43	40	57,14
50-60	33	47,14	20	28,57
>60	15	21,43	0	0,00
Poparcie dla wstąpienia Polski w struktury UE				
<40	3	4,29	8	11,43
40-50	6	8,57	20	28,57
50-60	12	17,14	27	38,57
60-70	19	27,14	11	15,71
>70	30	42,86	4	5,71

Objaśnienia jak pod tab. 1.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW [www.pkw...]

W grupie gmin najlepiej rozwiniętych nie odnotowano frekwencji poniżej 40%, natomiast w grupie II odsetek ten wyniósł prawie 15%. Frekwencję powyżej 50% zanotowano wśród ponad 68% gmin grupy I (w tym w 21,43% gmin odnotowano ponad 60% frekwencję), a w grupie II odsetek wyniósł 28,57% (w żadnej z gmin frekwencja nie przekroczyła poziomu 60%). Zależnie od poziomu rozwoju gmin zauważalne są zasadnicze różnice, jeżeli chodzi o poparcie członkostwa Polski w UE. W grupie I w 70% gmin poparcie mieszkańców dla członkostwa wynosiło ponad 60% (w tym 43% deklaroowało przeszło 70-procentowe poparcie dla integracji). W grupie II tylko 20,42% gmin deklaroowało poparcie ponad 60-procentowe.

W badaniach zastosowano metodę regresji krokowej, określając wpływ niektórych zmiennych objaśniających na zmienną objaśnianą, czyli z_i .

Wyznaczony model regresji jest następujący:

$$z_i = -0,0014 x_1 + 0,0051 x_2 + 0,0023 x_3 + 0,0321.$$

Wyniki regresji przedstawia tab. 5.

Tabela 5. Wpływ wybranych wskaźników dotyczących aktywności wyborczej na poziom rozwoju gmin (wyniki regresji krokowej)

Parametry regresji	Wartość estymowana	Błąd standardowy	Statystyka t-Studenta	Wartość p
Wartość stała	0,0321	0,0527	0,6106	0,5425
x_1 – frekwencja w wyborach samorządowych w 2002 r. (%)	-0,0014	0,0005	-2,3875	0,0183
x_2 – frekwencja w referendum akcesyjnym w 2003 r. (%)	0,0051	0,0006	8,5211	0,0000
x_3 – poparcie dla członkostwa Polski w UE (%)	0,0023	0,0003	6,3802	0,0000

Źródło: badania własne.

Spośród badanych zmiennych objaśniających statystycznie istotny wpływ wywierały zmienne x_1 , x_2 i x_3 . Z modelu regresji krokowej wynika, że na poziom wskaźnika rozwoju z_i statystycznie istotnie wpływają takie zmienne, jak: x_1 (frekwencja w wyborach samorządowych w 2002 r. w %), x_2 (frekwencja w referendum akcesyjnym w 2003 r. w %) i x_3 (poparcie dla członkostwa Polski w UE w %). Pierwsza zmienna objaśniająca wpływa statystycznie ujemnie na zmienną objaśnianą, a pozostałe dwie zmienne objaśniające x_2 i x_3 mają statystycznie dodatni wpływ. Model regresji krokowej odzwierciedla 61% ogólnej zmienności zmiennej objaśnianej z_i .

5. Wnioski

Na podstawie studiów literatury i przeprowadzonych badań można sformułować następujące wnioski:

1. Zaobserwowana w ostatnich latach w ekonomii tendencja dotycząca wzrostu zainteresowania wartościami niematerialnymi znajduje odzwierciedlenie w polityce regionalnej i coraz częściej wykorzystywana jest do wyjaśniania różnic rozwojowych.

2. W przypadku wyborów samorządowych w grupie gmin o najniższym poziomie rozwoju w niespełna 46% gmin odnotowano wysoką frekwencję (powyżej 60%), podczas gdy w grupie gmin stosunkowo najlepiej rozwiniętych odsetek ten wynosił zaledwie 11,43%. W grupie II gmin niską frekwencję w referendum akcyjnym (poniżej 40%) obserwowano w 14,29% jednostek, natomiast w ani jednej gminie z grupy I nie notowano tak niskiej frekwencji. Poparcie dla integracji z Unią Europejską różniło się zasadniczo zależnie od poziomu rozwoju. Bardzo wysokie poparcie, tzn. powyżej 70%, miało miejsce w prawie 43% gmin grupy I oraz w tylko 5,71% jednostkach reprezentujących grupę II.

3. Z modelu regresji krokowej wynika, że jeżeli zmienna objaśniająca x_1 , x_2 i x_3 rośnie o 1 jednostkę, to zmienna objaśniana z_i spada odpowiednio o 0,001 oraz wzrasta o 0,005 i o 0,002.

Literatura

- Bank Danych Regionalnych, GUS, Warszawa 2004.
- Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów*, red. T. Markowski, D. Stawasz, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2001.
- Filipiak B., Kogut M., Szewczuk A., Ziolo M., *Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finansowanie, procedury*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005.
- Finansowe aspekty rozwoju lokalnego*, red. T. Famulska, K. Znaniecka, AE, Katowice 2004.
- Kapitał ludzki i zasoby społeczne wsi*, red. K. Szafraniec, IRWiR PAN, Warszawa 2006.
- Metody oceny rozwoju regionalnego*, red. D. Strahl, AE, Wrocław 2006.
- Pietrzyk I., *Polityka regionalna UE i regiony w państwach członkowskich*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Rocznik Statystyczny Województw 2007, GUS Warszawa 2007.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 lipca 2000 r. w sprawie wprowadzenia Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych, DzU 2000 nr 58 poz. 685, z późn. zm.
- Sej-Kolasa M., Zielińska A., *Analiza porównawcza gmin woj. dolnośląskiego na podstawie wybranych wskaźników zrównoważonego rozwoju*, [w:] *Taksonomia 9. Klasyfikacja i analiza danych. Teoria i zastosowania*, red. K. Jajuga, M. Walesiak, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 942, AE, Wrocław 2002.
- Strahl D., *Taksonomia struktur w badaniach regionalnych*, AE, Wrocław 1998.
- Taksonomiczna analiza przestrzennego zróżnicowania poziomu życia w Polsce w ujęciu dynamicznym*, red. A. Zeliaś, AE, Kraków 2000.
- Wojewódzka A., *Znaczenie kapitału społecznego w rozwoju lokalnym*, [w:] *Samorządy i społeczności lokalne w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich*, red. M. Adamowicz, SGGW, Warszawa 2007a.

Wojewódzka A., *Klasyfikacja gmin miejsko-wiejskich województwa mazowieckiego według poziomu rozwoju*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. D. Strahl, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 1161, AE, Wrocław 2007b.

Wojewódzka A., *Klasyfikacja gmin wiejskich województwa mazowieckiego ze względu na poziom rozwoju*, [w:] *Społeczno-ekonomiczne aspekty rozwoju polskiej wsi*, red. M. Błąd, D. Klepacka-Kołodziejska, IRWiR PAN, Warszawa 2007c.

www.pkw.gov.pl.

VOTERS' ACTIVITY DEPENDING ON DEVELOPMENT LEVEL ON THE EXAMPLE OF SELECTED MAZOWIECKIE VOIVODSHIP COMMUNITIES

Summary

The aim of the article is to describe relationships between the election inhabitants' activity and development level of Mazowieckie voivodship communities. On the basis of informations from the Regional Data Bank (prepared by the Central Census Bureau), the author has formed synthetic index for all the Mazowieckie voivodship communities, which demonstrates the rate of local development. Three criteria were taken under the consideration: the content-related, the formal, and the statistical one.

Then, taking into account the indices, the local communities were sorted into a growing order. The objects were divided into two kinds of group, namely there were 25% of the least developed local communities and 25% of the most developed local governments.

The factors of local development were presented from a theoretical point of view. The author mentioned that recently economics has concentrated on nonmaterial factors explaining development differences among regions.

In the next step, based on the National Electoral Commission data, the turnout in parliamentary and local elections and outcomes in referendum about the EU accession were analyzed. The higher development level is, the higher turnout in EU referendum was and the lower development level is, the smaller turnout in local election was.